

С. М. Шумакова,
кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри режисури
Харківської державної академії культури

КОНЦЕПЦІЯ «ПОСТДРАМАТИЧНОЇ ТЕАТРАЛЬНОСТІ»

Шляхи театрознавчої теорії, теоретичних побудов великих театральних практиків, нині невпинно перетинаються з очевидними концептуальними змінами, що стало актуалізується у фокусі сценічного мистецтва, де все більше і більше спостерігається тріумфових поліморфних дискурсивних театральних форм, які слід було б визначити як постдраматичні.

Концепція «постдраматичної театральності» як глобального відриву театру від традицій драматизму в контексті методології театрознавства, історії науково-театрознавчої теорії театру вперше згадана в книзі Лемана «Постдраматичний театр», що спирається на аналіз сценічної практики Роберта Вілсона, Еудженію Барбі, Піни Бауш, Пітера Брука, Анатолія Васильєва, Хайнера Геббельса, Ежи Гротовського, Клауса-Міхаеля Грюбер, Тадеуша Кантора, Франка Касторф, Робера Лепаж, Еймунтаса Някрошюса, Тадасі Сузукі, Жана Фабра, Вільяма Форсайта, Ахима Фрайера, Річарда Шехнера, Айнара Шлеф з метою по-новому представити природу і сутність театального мистецтва, аналізуючи в руслі таких понять, як «постмодернізм» і «постдраматичне», пропонуючи тим самим новий теоретичний інструментарій та породжуючи нові методологічні студії, що відкривають широке поле для вивчення сучасного театального процесу в новому ключі і посувають на перегляд звичних методів аналітики.

Спроби окреслити кордони нової концепції «постдраматичної театральності», пов'язані, по всій видимості, з пошуком науково-теоретичного еквівалента з постмодернізмом. Відправною точкою на шляху переосмислення перетинів постмодернізму і постдраматизму в контексті театру сьогодення може бути феномен безповоротності прогресу, що позначає одночасно і нові принципи плюралістичного образотворення, і нову театральну епоху, і зміщення акценту в театрі на недраматичне, породжуючи орбіту тотальної де-ієрархізації театральних засобів пануючої виразності з непідпорядкованістю частин цілому – ідеї, – ломкою фабули, надмірною «щільністю» і одночасно

«порожнечою» смислу, що призводить до утворення конструкцій, які не піддаються звичній аналітиці.

Разом із тим, полюси сакралізації й профанації мистецтва, конструювання власної реальності, пріоритетність абстракціонізму та не-о-сюрреалізму, втілення снів і фантазій в сучасних постановках, які можуть бути зрозумілі як форма протесту режисера-художника естетиці реалізму і натуралізму, зіткнувшись з постмодерністськими прийомами колажа, цитування, деконструкції тексту і дії на тлі таких визначень, як метафоричність, ритуальність, сакральність, символічність мови мізансцен і сценічної дії в цілому.

Це, з одного боку, спростовує ідею тотальної де-семіотизації сценічного тексту, що призводить до руйнування його логічної і смислової цілісності, а з іншого боку, підтверджує зміну способів використання вербальних і невербальних засобів вираження, які потребують переосмислення, виявлення нового методологічного інструментарію. Якщо спектакль як переклад літературного тексту на мову театру, екстраполює драматичне вистава-як-текст, то постдраматичний текст-уявлення, в мінімальному ступені орієнтований на збереження цілісності літературного джерела, швидше використовує його як інструмент для створення власного сенсу, в різному ступені освоюючи мову театральної метафори і символу й будуючи смислові зв'язки на рівні метатекста, що виникає в уяві глядача як система асоціацій і аналогій, створюючи метамову.

Резюмуючи, слід наголосити, що обґрунтування нового терміну «постдраматичне» як глобальної тенденції відриву театру від традицій драматизму в контексті концепції «постдраматичної театральності», апелює, перш за все, до стрижньової тенденції сучасності – театр відривається від тексту і канонів драматичного мистецтва, але не пориває з ними, а творчо конфліктує, тим самим підтверджуючи правомірність свого існування.